

KULTURRÅDET

NACKA KOMMUN

2015 -12- 10

Dnr
Dpl

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Beslut GD 2015:270
2015-11-13 Dnr KUR 2015/6946

REGERINGSKANSLIET
Kulturdepartementet

2015 -11- 13

Dnr. K4 2015/02737/KJ

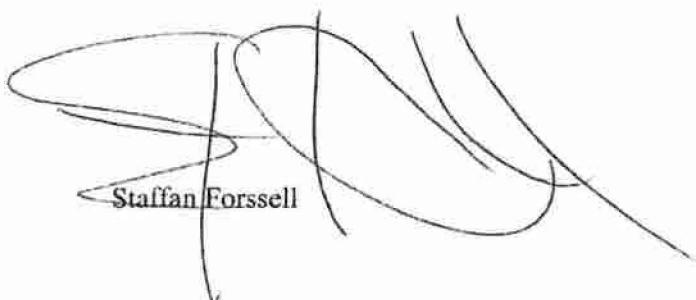
Delredovisning av Kulturrådets uppdrag att förbereda en satsning på kulturverksamheter i vissa bostadsområden

Härmed överlämnas delredovisning i enlighet med uppdrag Ku 2015/01872/KI.

Handläggningen av ärendet

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Staffan Forssell efter föredragning av handläggare Edna Eriksson, Viktoria Nguema och Simon Strömberg. I beredningen av ärendet har även enhetscheferna Lotta Brilioth Biörnstad, Lisa Poska, Mika Romanus samt verksamhetsstrateg Signe Westin deltagit.

På Kulturrådets vägnar

Staffan Forssell

KULTURVERKSAMHETER I VISSA BOSTADSOMRÅDEN

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
INLEDNING	4
UPPDRAGET	5
STÖDETS UTFORMNING	6
BAKGRUND	6
FÖRSLAG TILL BIDRAGSFÖRORDNING	7
GRUNDER FÖR BEDÖMNING.....	9
FÖRSLAG	10
UTGÅNGSPUNKTER.....	10
FÖRSLAG PÅ BENÄMNING PÅ SATSNINGEN – ÄGA RUM	10
SAMVERKAN	10
Nationellt och internationellt utbyte och lärande	10
LÄRANDE FÖRHÅLLNINGSSÄTT	11
Följeforskning.....	11
KOMMUNIKATION.....	11
JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERING.....	12
INTEGRERING MELLAN ÄGA RUM OCH ÖVRIGA PÅGÅENDE SATSNINGAR OCH VERKSAMHETER	12
Kulturrådet.....	12
Övriga satsningar och stödformer.....	12
FRAMTAGANDET AV DELREDOVISNINGEN	14
OMVÄRLDSBEVAKNING OCH RESEARCH.....	14
Kulturvanor.....	14
Nya folkrörelser.....	16
Valdeltagande	17
UTPEKADE PARTER.....	17
KULTURRÅDETS WORKSHOPS.....	18
Workshops med lokalt engagerade.....	18
Konstrådet.....	18
Visionsworkshop ”Öppna staden”	18
STUDIERESOR.....	19
Arts Council England	19
Barking	19
Doncaster	19
Dewsbury.....	19
Studieresa till New York	20
Creative Time	20
No Longer Empty	20
New York City Housing Authority	20
Majora Carter Group	20
DELTAGANDE UNDER KONFERENSER, SEMINARIER OCH MÖTEN.....	21
KÄLLHÄNVISNING	22
BILAGOR	23

SAMMANFATTNING

Regeringen har gett Kulturrådet i uppdrag att ta fram ett förslag på en satsning under 2016-2018. Syftet är att ytterligare stärka kulturen i ett antal bostadsområden runt om i landet med lågt valdeltagande och lågt deltagande i offentligt finansierad kultur.

I Sverige finns en god spridning av kulturverksamheter och många tar del av offentligt finansierad kultur på olika sätt. Men det finns platser där dessa gemensamt finansierade kulturverksamheter och det traditionella föreningslivet har svårt att engagera vissa grupper.

Kulturrådet föreslår därför en satsning som syftar till att stödja projekt som genom en bred lokal samverkan initierar och utvecklar konst och kultur i vissa bostadsområden utifrån invånarnas behov. Satsningen föreslås heta Äga Rum. Namnet har tagits fram i samråd med Konstrådet som har ett motsvarande uppdrag inom konstnärlig gestaltning. Äga Rum manifesterar att något ska ta plats men signalerar också att invånarna får vara med och påverka, att äga rummet.

Projekt som får bidrag via Äga Rum ska bidra till att en mångfald av konst och kultur kommer till stånd. Det finns många offentliga och privata rum och lokaler som kan upplåtas för skapande på nya sätt. Det finns även en mångfald av uttryck och konstformer som ligger nära många invånare, såsom film, foto, spel och andra digitala tekniker. Projekt som hittar sätt att kombinera eller bruka detta kommer att prioriteras.

Projekten ska drivas genom ett lokalt partnerskap. Huvudmannen för projektet, som inte kan vara en offentlig part, ska göra en gemensam ansökan tillsammans med andra aktörer. Det är viktigt att samverkan är tydlig och att alla parter har inflytande i skapandet av gemensam långsiktig vision utifrån vilken man skapar en konkret plan för vad man vill göra under projektperioden. Sammansättningen ska bestå av minst en ideell verksamhet med förankring i området och kan med fördel bestå av enskilda aktörer, en kulturorganisation och gärna en offentlig part, som till exempel kan vara en kulturskola, ett bibliotek eller en stadsdelsförvaltning. Kulturrådet ser även att fastighetsbolag, centrumägare eller annan lokal kommersiell verksamhet kan ingå i partnerskapet.

Satsningarna inom Äga Rum ska ha ett lärande förhållningssätt. De ska vara experimenterande och modiga där nya sätt att inspirera och engagera invånarna med kultur prövas, vilket skapar utrymme för utveckling.

Denna delredovisning har tagits fram under september–oktober 2015 av en arbetsgrupp inom Kulturrådet. Arbetsmetoden har varit att ta till vara befintlig forskning, rapporter och annan analys som berör satsningen men också att initiera egna möten och workshops och delta på andras sammankomster och konferenser för att få en stor volym av olika perspektiv, behov och erfarenheter.

INLEDNING

I Sverige finns en god spridning av kulturverksamheter i hela landet där många tar del av offentligt finansierad kultur på olika sätt. Cirka 400 000 unga deltar i kulturskolans verksamheter¹, landets museer hade 2013 drygt 17 miljoner besök² och de svenska folkbibliotekens totala utlåning 2012 uppgick till 68 miljoner utlån³. Samtidigt finns behov av kultur- och demokratifrämjande insatser på en rad platser och områden runt om i landet. Dagens samhälle blir mer och mer heterogent, vilket skapar olika förutsättningar för människors kulturvanor.⁴ Det finns platser där offentligt finansierade kulturverksamheter och det traditionella föreningslivet har svårt att engagera vissa grupper.

Samtidigt växer nya urbana folkrörelser fram, där både kultur och andra frågor engagerar. Viljan att organisera sig, skapa, dela, konsumera kultur och delta i kulturlivet finns överallt även om man inte tar del av det gemensamt finansierade kulturutbudet. De rörelser som uppstår svarar oftast på ett tydligt behov och drivs många gånger av människor med lokal förankring som äger stort engagemang till sina områden. Många etablerade verksamheter inom folkrörelser och det offentliga arbetar intensivt med att hitta nya former för att möta invånarnas engagemang. En utmaning är att det finns en utbredd projektrötthet i många av dessa områden som visar på ett behov av kontinuitet och hållbarhet.⁵

För att möta utmaningarna är det viktigt att ta reda på vilka behov invånarna faktiskt har och låta verksamheten påverkas av detta. Därför är det avgörande att fler får tillgång till att medskapa och skapa själva och inte enbart ses som publik till andras aktiviteter.

I dagens globaliserade värld kan det lokala bostadsområdet ha mer gemensamt med en liknande plats i en annan del av världen än grannorten som har andra förutsättningar. Genom sociala medier skapas kreativa kontakter och utbyten mellan individer och rörelser. Tack vare tillgänglig teknik kan fler skapa och ta del av andras skapande av musik, film, TV, radio, pod, foto och litteratur. Digitaliseringen har gjort det möjligt för individer att mötas och lära sig av varandra utan krav på professionalitet och utbildning.

¹ Kulturskolerådets statistikinsamling. *Lägesrapport 2014 – resultat från Kulturskolerådets statistikinsamling*, s. 1

² Myndigheten för Kulturanalys. *Kulturanalys 2015*, s. 15

³ Kungl. Biblioteket, *Bibliotek 2014 – offentligt finansierade bibliotek*, s. 5

⁴ Myndigheten för Kulturanalys. *Samhällstrender och kulturvanor: en omvärldsanalys*, s. 21

⁵ Folkets hus och Parker. *Nya mötesplatser*, s. 8

UPPDRAGET

Regeringen har uppdragit åt Kulturrådet att förbereda en satsning på kulturverksamheter i vissa bostadsområden 2016–2018. Satsningens innehåll ska utgå från de boendes behov och önskemål och präglas av brett medborgarinflytande. Kulturrådet ska i detta uppdrag samråda med Konstrådet som getts motsvarande uppdrag inom området konstnärlig gestaltning.

I uppdraget ingår bland annat att:

- förbereda satsningen och föreslå former för hur den ska genomföras och följas upp,
- lämna förslag till en bidragsförordning eller hur regeringens övriga styrdokument bör formuleras,
- i samråd med Konstrådet föreslå en gemensam benämning på satsningen 2016–2018.

STÖDETS UTFORMNING

Bakgrund

Inom ramen för bidragsgivningen kommer Kulturrådet att bevilja stöd till ett begränsat antal projekt med spridning över landet för att möjliggöra färre men större satsningar. Kulturrådets förslag till bidragsförordning utgår från ett antal grunder för bedömning som ska verka för tydlighet gentemot sökande och ge myndigheten möjlighet att bedöma en helhet.

Projekt som får finansiering via satsningen ska bidra till att en mångfald av konst och kultur kommer till stånd. Det finns många offentliga och privata rum och lokaler som kan upplåtas för skapande på nya sätt. Det finns även en mångfald av uttryck och konstformer som ligger nära många invånare, såsom film, foto, spel och andra digitala tekniker. Projekt som hittar sätt att kombinera eller bruka detta kommer att prioriteras.

Projektet ska drivas genom ett lokalt partnerskap. Huvudmannen för projektet, som inte kan vara en offentlig part, ska göra en gemensam ansökan tillsammans med andra aktörer. Det är viktigt att samverkan är tydlig och att alla parter har inflytande i skapandet av gemensam långsiktig vision utifrån vilken man skapar en konkret plan för vad man vill göra under projektperioden.

Sammansättningen ska bestå av minst en ideell verksamhet med förankring i området och kan med fördel bestå av enskilda aktörer, en kulturorganisation och gärna en offentlig part, som till exempel kan vara en kulturskola, ett bibliotek eller en stadsdelsförvaltning. Kulturrådet ser även att fastighetsbolag, centrumägare eller annan lokal kommersiell verksamhet kan ingå i partnerskapet. Sammansättningen inom partnerskapet kan förändras under projektets gång.

De ska använda sig av metoder för beslutsfattandet inom projektet som är så nära invånarna som möjligt.

Förslag till bidragsförordning

Förordning (2015:XXX) om statsbidrag till kulturverksamhet i vissa bostadsområden

Inledande bestämmelse

1 § I denna förordning finns bestämmelser om statsbidrag till kulturverksamhet i vissa bostadsområden. Statsbidrag lämnas i den mån det finns tillgång på medel.

Ändamålet med statsbidraget

2 § Ändamålet med statsbidraget är att stödja projekt som genom samverkan och medskapande processer skapar konst och kultur utifrån invånarnas behov.

Förutsättningar för statsbidrag

3 § Statsbidrag enligt denna förordning får lämnas för utveckling och skapande av kulturverksamheter i stadsdelar där det finns ett begränsat deltagande i offentligt finansierad kultur.

4 § Statsbidrag får lämnas till sökande som kan visa upp samarbete med andra organisationer.

5 § Statsbidrag får endast lämnas till enskilda juridiska personer eller näringsidkare.

6 § Statsbidrag får inte lämnas till en organisation som har skulder för skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs.

Ärendenas handläggning

7 § Kulturrådet prövar frågor om statsbidrag enligt denna förordning.

8 § En ansökan om statsbidrag ska vara skriftlig. Sökanden ska till Kulturrådet lämna de handlingar och uppgifter som myndigheten behöver för att kunna pröva ansökan.

9 § Ett beslut om statsbidrag får förenas med villkor. Dessa ska framgå av beslutet. I beslutet ska även sista dag och villkor för redovisning enligt 10 § anges.

Redovisning

10 § Den som har tagit emot statsbidrag enligt denna förordning ska till Kulturrådet redovisa hur medlen har använts och vilka resultat som har uppnåtts.

Återbetalning och återkrav

11 §

Kulturrådet får besluta att ett beviljat statsbidrag tills vidare inte ska betalas ut, om det kan antas att bidraget har beviljats på felaktiga uppgifter.

12 § Mottagaren av ett bidrag enligt denna förordning är återbetalningsskyldig om

1. mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har förorsakat att bidraget har lämnats felaktigt eller med för högt belopp,
2. bidraget av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta,
3. bidraget helt eller delvis inte har utnyttjats eller inte har använts för det ändamål som det har beviljats för,
4. mottagaren inte lämnar sådan redovisning som avses i 10 §, eller
5. villkor i beslutet inte har följts.

13 § Om någon är återbetalningsskyldig enligt 12 §, får Kulturrådet besluta att helt eller delvis kräva tillbaka statsbidraget. Om ett belopp som har återkrävts inte betalas i rätt tid, ska dröjsmålsränta enligt räntelagen (1975:635) tas ut på beloppet. Om det finns särskilda skäl, får myndigheten besluta att efterge återkrav helt eller delvis.

Bemyndigande

14 § Kulturrådet får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Överklagande

15 § Beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Grunder för bedömning

Kulturrådet föreslår att följande kriterier och grunder för bedömning är vägledande för beslut om stöd.

Grund för prioritering är att projektansökan beskriver

- en mångfald av konstnärliga uttryck,
- samverkan mellan professionella och amatörer och krafter från ideella, kommersiella och offentliga aktörer,
- en långsiktig vision som i samverkan ska åstadkommas,
- hur sökande hittar sätt att använda och återbruka befintliga offentliga och kommersiella rum och lokaler så de når fler av sina invånare,
- hur nya sätt att kommunicera med och involvera nya målgrupper kan utforskas,
- ett tydligt lärande perspektiv för att möjliggöra spridning.

Vidare prioriteras projektansökningar som är väl förankrade i bostadsområdet och sätter invånarnas behov i centrum genom att

- det i ansökan tydligt redogörs för hur man kommer arbeta med att ta reda på invånarnas behov,
- ansökan beskriver hur invånarnas behov utgör utgångspunkt för långsiktiga visioner och konkreta verksamheter,
- den lokala förankringen i bostadsområdet är tydligt beskriven,
- medskapande processer och invånarinflytande under hela satsningen finns beskrivna,
- vända sig till alla åldersgrupper,
- verksamheten utgår från samverkan mellan aktörer med olikartade kompetenser och uppdrag som kompletterar varandra. Samverkan kan till exempel ske mellan kulturverksamheter i samverkan med de som verkar inom områden som stadsplanering, bostad, idrott, hälsa och utbildning.

Prioriterade är projekt som verkar i bostadsområden där

- valdeltagande och deltagandet i offentligt finansierad kultur är lågt,
- förvärvsfrekvensen och medelinkomsten är låg och en hög andel elever saknar behörighet till gymnasieskolan.

FÖRSLAG

Kulturrådet har utöver förslag till bidragsförordning och grunder för bedömning arbetat med att ta fram förslag inom följande områden:

- Utgångspunkter för satsningen.
- Ett förslag på gemensam benämning på satsningen för Kulturrådet och Konstrådet efter samverkan mellan myndigheterna.
- Förslag på hur satsningen bör genomföras och följas upp.

Utgångspunkter

Statens konstråd och Statens kulturråd har enats om följande gemensamma utgångspunkter för sina respektive uppdrag inom ramen för satsningen:

- *Invånarnas kreativitet och platsernas potential i centrum.* Fler ska kunna välja, skapa och ta del av kultur där de bor.
- *Ta plats i bostadsområden med lågt valdeltagande* och där deltagandet i offentligt finansierad kultur är begränsat. Bidra till en långsiktig utveckling av det lokala samhället genom att ge fler invånare möjlighet att inspireras, utveckla sina förmågor och därigenom stärka engagemanget och kreativiteten där de bor.
- *Involvera invånarna* och andra aktörer genom lokal samverkan med den professionella kulturen. Invånarna involveras som projektdeltagare, kulturutövare och publik.
- *Öppna möjligheter för bred samverkan* som kan haka in i andra satsningar inom stadsutveckling, boende, demokrati och tillgänglighet.
- *Ha ett prövande anslag, mod och vilja att utvecklas.* Det krävs ömsesidighet, ödmjukhet, mod och förändringsvilja för att samverka.

Förslag på benämning på satsningen – Äga Rum

Statens konstråd och Statens kulturråd har enats om den gemensamma benämningen *Äga Rum* för den aviserade satsningen. Rubriken täcker såväl permanenta och tillfälliga konst- och kulturhändelser som tillgänglighet till och makt över platsen där man bor. Dessa många olika rum står i gemensamt fokus för de båda myndigheternas uppdrag.

För att tydliggöra vad som skiljer myndigheternas olika uppdrag inom ramen för den gemensamma satsningen, kommer varje myndighet att ha en egen underrubrik. Avsikten är att fastställa dessa under hösten.

Samverkan

Nationellt och internationellt utbyte och lärande

Samverkan på lokal, nationell och internationell nivå är en förutsättning för att nå långsiktiga effekter. Det finns helt klart en stor kunskap och erfarenhet av medskapande både inom och utanför den svenska kultursektorn som är viktig att ta vara på. Kulturrådet ser ett behov av att ta tillvara på erfarenheterna från de olika projekten inom Äga Rum genom att skapa ett utbyte mellan de olika platserna. Det finns även behov av

att nationellt och internationellt lyfta satsningens erfarenheter för att hitta möjligheter att korsbefrukta olika nationella uppdrag med liknande inriktning och samverka med andra där det finns ett intresse för medskapande arbetsmetoder. Alla i uppdraget utpekade aktörer spelar här en viktig roll men även andra organisationer och myndigheter som arbetar för ökad tillgänglighet, utveckling och delaktighet.

Löpande samarbete med Konstrådet

Kulturrådet och Konstrådet har av regeringen fått i uppdrag att främja en statlig samsyn inom satsningen. Det ska därför finnas ett löpande samarbete mellan myndigheterna för att understödja varandras processer och samordna där det finns skäl till det.

Referensgrupp

För att säkerställa att de projekt som slutligen får en finansiering verkligen har potential att lyckas och att de utvalda projekten har en bredd i inriktningen så är det en fördel om fler är delaktiga i urvalsarbetet och i arbetet med att följa utvecklingen i satsningarna. I urvalsprocessen är en möjlighet att en referensgrupp tillsätts för bedömning av projekt. Referensgruppen kan bestå av representanter från lokalt förankrade ideella verksamheter, det professionella kulturlivet samt andra experter inom exempelvis stadsutveckling, lokalt delaktighetsarbete och medskapande.

Lärande förhållningssätt

Satsningarna inom Äga Rum ska ha ett lärande förhållningssätt. De ska vara experimenterande och modiga där nya sätt att inspirera och engagera invånarna med kultur prövas, vilket skapar utrymme för utveckling. Dessa erfarenheter bör fångas upp såväl lokalt som nationellt och internationellt för att spridas till så många som möjligt. Kulturrådet ser gärna att satsningen arbetar med ett strukturellt lärande där erfarenheter från projekten tas tillvara.

Följeforskning

För att kunna fånga upp de erfarenheter som genereras i satsningen så är det viktigt att en nationell fölieforskning bedrivs. Kulturrådet föreslår att Myndigheten för kulturanalys följer och utvärderar satsningarna i Äga Rum inom ramen för myndighetens uppdrag.

Även de lokala projekten uppmuntras att initiera samarbeten med universitet, högskolor eller andra aktörer för att följa upp effekterna av projekten ur ett tvärvetenskapligt perspektiv.

Kommunikation

Äga Rum ska utformas så att aktörer som inte är vana att söka offentliga bidrag ges råd och stöd att formulera sina ansökningar och rapporteringar. En viktig roll för Kulturrådet blir att tillhandahålla information och kommunicera den så att man når nya målgrupper.

Websida för Äga Rum

En gemensam websida för Äga Rum produceras där information om de olika lokala satsningarna på Konstrådet och Kulturrådet lyfts fram. Den blir basen för den interna kommunikationen inom Äga Rum där de deltagande projekten kommer att kunna hitta vägledning och erfarenhetsutbyte som ett stöd för deras processer. Hemsidan blir även skyltfönstret utåt där alla involverade projekt kommer att presenteras och visualiseras på ett tilltalande sätt med berättandet i fokus.

För att kunna nå fram till nya målgrupper behövs plattformsoberoende innehåll som kan spridas i bloggar, andra hemsidor och i sociala medier. Film, foto och berättande i olika former behöver skapas. Användandet av en Youtubekanal skulle kunna vara en yta för att kommunicera vad Kulturrådets satsning handlar om och vara en plats för informationsfilmer om hur man söker pengar och hur man kan engagera sig lokalt.

Jämställdhetsintegrering

Äga Rum kommer att integreras i myndighetens arbete kring Jämställdhetsintegrering. Satsningen kommer att sätta stort fokus på att motverka all form av diskriminering.

Integrering mellan Äga Rum och övriga pågående satsningar och verksamheter

Kulturrådet

Inom Kulturrådet finns andra bidragsformer och verksamheter som kan komplettera, förstärka eller bredda Äga Rum. Exempel kan vara bidrag till arrangörer, Skapande skola och insatser för läsfrämjande verksamhet.

Landsting och regioner inom kultursamverkansmodellen är en naturlig part i relation till uppdraget. Kulturrådet ser landsting och regioner och verksamheter som omfattas av kultursamverkansmodellen som en betydelsefull arena för lärande, kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte i relation till satsningen. De kan även vara möjliga partners och en resurs till de aktörer som kommer att bedriva projekten. De resurser som finns inom ramen för kultursamverkansmodellen kan på så sätt förstärka satsningen, men även ge en långsiktighet samt bidra till spridning av erfarenhet och metoder.

Övriga satsningar och stödformer

Regeringens satsning på stöd till utomhusmiljöer i områden med socioekonomiska utmaningar och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors (MUCF) satsning på lokala resurscenter för demokratisk delaktighet kan komplettera Äga Rum. En annan möjlig resurs är befintliga mikrofinansieringsbidrag som många kommuner, landsting och regioner redan idag erbjuder.

Via Boverket finns möjligheten att söka bidrag för stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler och utvecklingsbidrag för ungdomsverksamhet i allmänna samlingslokaler.

Det finns även möjligheter att samordna Äga Rum med vissa stödformer inom några av Europeiska unionens stödprogram. Programmen ställer olika krav på vilken typ av aktörer som är berättigade att söka stöd och vilken typ av projekt/aktiviteter som kan ges stöd. En generell bedömning är att vissa stödformer inom EU:s sektorsprogram Erasmus+, Kreativa Europa och Europa för medborgarna samt Europeiska socialfonden kan vara av särskild vikt.

Ytterligare möjligheter finns i att samverka med länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands, Skåne och Kronobergs län i deras satsning att främja erfarenhets- och kunskapsutbyte om det sociala hållbara perspektivet inom urbant utvecklingsarbete.

FRAMTAGANDET AV DELREDOVISNINGEN

Tiden för arbetet med att ta fram delredovisningen har varit begränsad till perioden september–oktober 2015 och arbetsgruppen, bestående av Edna Eriksson, projektledare, Viktoria Nguema och Simon Strömberg, är sammansatt utifrån erfarenheter som omfattar både direkt lokalt arbete samt kommunala och statliga erfarenheter på kulturområdet. Arbetsmetoden har varit att:

- ta till vara befintlig forskning, rapporter och annan analys som berör satsningen.
- initiera egna möten och workshops och delta på andras sammankomster och konferenser för att få en stor volym av olika perspektiv, behov och erfarenheter.
- ta tillvara kunskaper och erfarenheter av befintliga projekt och verksamheter från olika platser i Sverige och utlandet som varit i linje med satsningen.

Arbetsgruppen har haft en bred dialog med enskilda initiativtagare, lokala aktörer, föreningsliv, kommunala och regionala tjänstemän och politiker samt träffat parterna som är utpekade i uppdraget. Sammanlagt har arbetsgruppen fört samtal med över 1 000 personer genom enskilda möten, konferenser och workshops. Arbetsgruppen har träffat aktörer med en spridning över landet i både stad och landsbygd; aktörer som verkar i kulturlivet men också aktörer som verkar inom många andra områden som till exempel stadsplanering, arbetsmarknadsinsatser, satsningar kring mänskliga rättigheter, utbildning och näringsliv.

Arbetsgruppen har genomfört studieresor till England och New York.

Arbetsgruppen har i bred samverkan med befintlig verksamhet på Kulturrådet diskuterat möjligheter att samordna och förstärka satsningen med andra befintliga bidragsformer och övrig verksamhet.

Omvärldsbevakning och research

Kulturvanor

Ett primärt researchområde har varit att få en överblick av kulturvanor för att bättre förstå vem som konsumerar och utövar kultur men även varför. ”Nationella folkhälsoenkäten” av Folkhälsomyndigheten, ”Undersökningar av levnadsförhållanden” av Statistiska centralbyrån (SCB), ”Kulturanalys 2015” av Myndigheten för kulturanalys och ”Svenska kulturvanor” av SOM-institutet är fyra nationella undersökningar som erbjuder viss, om än begränsad, förståelse av kulturkonsumtion och utövande idag. I samtliga undersökningar förs statistik över kostnader och besökare eller deltagare i offentligt finansierade verksamheter, såsom folkbibliotek, museer och studiecirklar samt aktiviteter som teater- och dansföreställningar och klassiska musikkonserter. Undersökningen ”Svenska kulturvanor” inkluderar ett bredare urval vad det gäller kulturutövande, där fotografi, teckning, poesi och dagboksskrivande inräknas.

Samtliga undersökningar påvisar liknande mönster. Konsumtion, tillgång och möjlighet att delta i kultur tycks vara högre bland individer med stort kulturellt och ekonomiskt kapital. Män med lägre inkomst och utbildningsgrad deltar mindre i jämförelse med kvinnor i samma grupp. Utrikesfödda har lägre deltagande jämfört med inrikes födda. Detsamma gäller även för personer med funktionsvariationer jämfört med personer utan funktionsvariation. Kulturkonsumtion och -utövande tycks även minska med åldern.

Den tillgängliga statistiken saknar svar på kvalitativa frågeställningar, som skulle kunna berätta varför man har valt att besöka ett bibliotek eller museum. I försök att korrelera kulturellt deltagande och valstatistik har det visat sig vara svårt att bryta ner statistiken till bostadsområden med datan som finns tillgängliga genom de nationella undersökningarna.

De trender i rapporten "Samhällstrender och kulturvanor: En omvärldsanalys" av Myndigheten för kulturanalys som kan få konsekvenser för kulturvanorna och kulturpolitiken på 5-10 års sikt eller längre är följande:

Omvärldsanalysen har ett särskilt fokus på unga och äldre, och de fem trenderna är utvecklingen av:

- ett mer heterogent samhälle där t ex urbanisering och ökade inkomstklyftor ger olika förutsättningar för kulturvanor
- en mer deltagarstyrd kultur där digitaliseringen gör att fler kan delta och påverka kulturen
- ett bildsamhälle, där en förmåga att tolka bilder kommer att vara nödvändig
- kultur som målgruppsanpassas och utformas baserat på dataanalys
- filterbubblor och individanpassning av utbudet på internet, vilket gör att man får den typ av information och kultur som man redan känner till.

I omvärldsanalysen diskuteras också fem konsekvenser för kulturpolitiken där insatser, samverkan mellan olika politikområden, och mer kunskap kan komma att behövas. Det handlar om att förebygga vita fläckar på kartan där ett kulturutbud saknas, ge fler tillgång till bredband, stärka äldres tillgång till kultur, arbeta för större mångfald, samt öka mediekunnigheten för att motverka filterbubblors negativa effekter.

Offentligt finansierad kultur

På platser där medelinkomsten är låg är det vanligare bland unga att inte delta i en föreningsaktivitet eller aktivitet anordnad av musik- och kulturskolor trots att de vill delta, men samtidigt som de besöker fritidsgårdar och bibliotek desto oftare.⁶ Flertalet elever i kulturskolorna kommer från familjer där elevernas föräldrar tidigare varit elever på kulturskolan.⁷ Kulturskolorna rekrytrar i alltför liten utsträckning elever med föräldrar utan kulturellt kapital.⁸

⁶ Elofsson; Blomdahl; Lengheden & Åkesson, *Ungas livsstil i låg- och högstatusområden*, s. 17

⁷ Höskoleverket, *Konststudenten sällan från arbetarhem*

⁸ Sveriges musik- och kulturskoleråd, *Glädjebarn eller sorgbarn*, s 72

Det sker samtidigt utvecklingsarbeten inom många kulturskolor med ambitionen att bli relevanta för fler och därigenom nå nya deltagare. Ett exempel är Stiftelsen El Sistema som startade som en del av kulturskolan i Göteborg men som sedan spridit sin verksamhet runt om i landet. El Sistema bygger sin verksamhet utifrån en samverkan mellan lokala aktörer, den professionella kulturen och akademi. Ett annat exempel är det utvecklingsarbete som Kulturskolan Stockholm bedriver genom verksamheten Unga Berättar i samverkan med bland annat Skarpnäcks Stadsdelsförvaltning och en rad andra lokala aktörer för att stärka ungas delaktighet genom kulturaktiviteter.

Nya folkrörelser

Undersökningar visar att en femtedel av befolkningen inte är engagerad i civilsamhället. Detta är kopplat till socioekonomiska faktorer som låg utbildningsnivå, brist på tradition att engagera sig och tillgång till ett begränsat socialt nätverk.⁹ På platser där arbetslösheten är hög, medelinkomsterna är låga och föreningskunskaperna inte är så stora, finns också mindre utrymme för ideellt arbete.¹⁰

Viljan att organisera sig, skapa, dela och konsumera kultur finns överallt hos människor även om man inte deltar i offentligt finansierade verksamheter eller organiserar sig i föreningsform. Snarare växer andra rörelser som drivs lokalt av unga i olika bostadsområden, där segregation, rasism och välfärd är frågor som står i centrum och där det aktivt utövas påtryckningsarbete i den allmänna politiska debatten. Tack vare sociala medier och den ökade digitaliseringen ökar nätverkandet över Internet, där en interntuppkoppling snarare än ett medlemskap möjliggör samverkan med andra.

Bland de äldre folkrörelserna pågår ett stort arbete för att tillgängliggöra sina verksamheter. Rädda Barnen, Hyresgästföreningen, studieförbunden Studieförbundet, Vuxenskolan och ABF är bara några exempel på de som arbetar för att hitta nya former för engagemang och för att involvera nya målgrupper.

Det finns även ett stort engagemang för att skapa nya medborgardrivna mötesplatser i utsatta områden¹¹. Bland annat har man genom LSU:s demokratiprojekt öppnat lokalen Ambassaden i Hässelby i nordvästra Stockholm som möjliggör en plats för unga att "chilla organiserat". Husby Träff är ett annat exempel där ett lokalt partnerskap mellan Folkets Hus och Parker, Rinkeby-Kista Stadsdelsförvaltning och Svenska Bostäder möjliggör ett aktivitetshus där medlemskap inte är ett krav för att ha möjlighet att påverka husets funktion och aktiviteter.

Exempel på andra projekt

Ett exempel på projekt som syftar till att tillgängliggöra kultur för nya målgrupper som har finansierats av Kulturrådet inom kultursamverkansmodellen är Araby Community Art i Växjö. Ett utvecklingsprojekt där människor som tidigare inte varit i kontakt med

⁹ Myndigheten för civilsamhälles- och ungdomsfrågor, *Fyra år med engagemangsguider*, s. 11

¹⁰ Folkets hus och Parker, *Nya mötesplatser*, s. 7

¹¹ Ibid

kulturen involverades i utformandet och fick skapa själva tillsammans med professionella konstnärer.

Ta i Hand är ett slöjdprojekt i Biskopsgården i Göteborg, där slöjd och skapande använts för att möjliggöra möten mellan människor samtidigt som man har arbetat med hjälp av lokal kompetens (i form av lokala workshophållare) och kunskapsutbyten.

Arts Council England menar att det tar åtta år för att en förändring ska kunna ske i ett samhälle och jobbar därför med en tioårig vision för den lokala platsen, utöver en treårig handlingsplan i projektet Creative People and Places (CPAP). Detta tror man kan möjliggöra en hållbarhet och överlevnad av verksamheter även när projektpengarna har tagit slut.

Andra erfarenheter från Arts Council England och Creative People and Places och MUCF:s Engagemangsguideprojekt visar att länkfunktionen – individer med nätverk och lokal kompetens som kan lotsa mellan verksamheter och invånare som står utanför verksamheterna – spelar stor roll för att nå nya målgrupper. I England gjorde även mikrofinansiering från lokala projekt det möjligt för att nya målgrupper att ta initiativ till mindre projekt inom ramen för satsningen. I många kommuner, landsting och regioner finns idag befintliga mikrofinansieringsbidrag som har möjlighet att kopplas till satsningen.

Andra nationella satsningar för att stärka lokal delaktighet är exempelvis MUCF:s Ungas organisering, Konstrådets miljonprogramsatsning samt Jordbruksverkets arbete med lokalt ledd utveckling. Från Kulturrådets håll finns verksamheter som Skapande skola och stöd till läsfrämjande.

Valdeltagande

Platser med lågt valdeltagande hittas över hela landet. Det finns även stor variation inom landsting och kommuner, där det i vissa fall kan finnas både ett väldigt högt och ett väldigt lågt valdeltagande inom samma kommun. Rådande valstatistik är inte lätt att förhålla sig till. Den svarar inte på om man är kulturellt aktiv eller inte, den avgör inte vilka kulturella behov man har men kan möjligen vara en faktor för att visa att just dessa invånare inte varit med och format den lokala kulturpolitiken och det lokala kulturutbudet.

Utpekade parter

Vi har på olika sätt haft möten med de utpekade parterna i regeringsuppdraget. Dessa inkluderar Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Sveriges kommuner och landsting (SKL), Boverket, Riksteatern och representanter från regionerna i kultursamverkansmodellen och representanter från de nationella minoriteterna. Under dessa möten har vi fört dialog kring samverkan, användbara metoder, framgångar och misslyckanden för tidigare satsningar.

Kulturrådets workshops

Workshops med lokalt engagerade

Kulturrådet har arrangerat två workshops med representanter från gräsrotsverksamheter, ideella föreningar och lokalt engagerade eldsjälar från olika miljonprogramsområden. Under dessa workshops diskuterades det utifrån verksamheternas erfarenheter av att arbeta nära de boende och med utgångspunkt i deras och den lokala platsens behov, både inom kultur och andra områden. Andra centrala frågor som lyftes fram av deltagarna var vikten av lokala nätverk och förankring, möjligheten att anställa personal och arvodering av frivilliga, utåtriktad och lokalt anpassad marknadsföring, att göra kultur "folklig" och samverkan.

Konstrådet

Tillsammans med Konstrådet har Kulturrådet vid ett flertal workshoptillfällen utforskat gemensamma utgångspunkter för våra skilda projekt och även kommit fram till en gemensam benämning för satsningen. En representant för Konstrådet följde även med på vår resa till England.

Visionsworkshop "Öppna staden"

Kulturrådet arrangerade visionsworkshopen "Öppna staden" i Hangaren, Subtopia där drygt 120 representanter från gräsrotsorganisationer, myndigheter och andra kulturverksamheter deltog för att diskutera fyra nyckelområden i vårt uppdrag. Dessa löd:

- Hur skulle vi kunna hitta nya sätt för invånare att delta i kulturlivet?
- Hur skulle vi kunna använda befintliga rum och lokaler så fler kan skapa och delta?
- Hur skulle vi kunna skapa nya och hållbara partnerskap i lokalsamhället?
- Hur skulle vi kunna ta reda på vilka behov invånare har?

Det vi kan utläsa från resultatet är flera tydliga behov och önskemål. Här följer några av slutsatserna som deltagarna kom fram till.

- Samverkan mellan ideella projekt och professionella aktörer
- Våga satsa på nya aktörer
- Överlämnandet av makt och omfördelning av resurser
- Skapa beslutsfattande processer som är inkluderande
- Våga ompröva modell för bidragsgivning
- Ett förenklat ansökningsförfarande
- Deltagarorienterat stöd
- Tydliga strukturer för inkludering och direktinflytande

- Möjliggör att alla kan delta, säkerställande av representation i alla led
- Lyssna på behoven och lita på den egna kraften
- Hellre färre projekt som har möjlighet att ta höjd
- Kulturen som medel för samhällsutveckling
- Våga tro på invånarnas önskemål och kraft att förändra

Resultatet från workshopen finns i bilaga 6 och 7, samt som en film.

Studieresor

Arts Council England

Inom ramen för vårt researcharbete har två studieresor genomförts. Det första besöket var hos Arts Council England med anledning av deras satsning Creative People and Places (CPAP) som fokuserar på att få fler engagerade i områden med lågt kulturellt deltagande. Besöket genomfördes tillsammans med representanter från Statens konstråd och Riksteatern. Under två dagar mötte vi de nationellt ansvariga för satsningen samt besökte tre olika projekt som fått finansiering och stöd via CPAP. Arts Council betonar vikten av excellens både i konstnärlig kvalitet och i kvaliteten på de metoder och processer som används för att engagera invånarna. Idag finns 21 olika platser kopplade till Creative People and Places och varje plats drivs av lokal samverkan med partners från ideella verksamheter, kulturorganisationer, universitet, kommuner, centrumägare, bostadsbolag och många fler. Sammansättningen skiljer sig åt från plats till plats. Långsiktigheten manifesteras bland annat genom att varje samarbetsgrupp, som organiseras som ett konsortium, redan vid ansökan formulerar en tioårig vision för hur platsen kan ha utvecklats tack vare satsningen. De lokala projekten förbinder sig även att bedriva följeforskning och vara en del av ett nationellt erfarenhetsutbyte.

Barking

Projektet Creative Barking and Dagenham i Barking, en förort längst ut på en av Londons tunnelbanelinjer, fokuserade på mikrofinansiering och kulturlotsar för att engagera invånarna i nära samarbete med biblioteket.

Doncaster

I Doncaster utanför Sheffield besökte vi Right Up Our Street, ett projekt där fokus låg på att använda redan befintliga mötesplatser för att stärka kulturens närvaro, till exempel pubar, centrumanläggningar och torg.

Dewsbury

I Dewsbury utanför Leeds gjordes besök hos Creative Scene. För att nå nya målgrupper och locka ny publik arbetade man med att hitta nya former för att marknadsföra kultur och utmana både bildspråk, språk och annan kommunikation. De samarbetade även med turnerande grupper inom scenkonstområdet för att kunna erbjuda kvalitativ kultur.

Studieresa till New York

Representant från arbetsgruppen har deltagit i en rad studiebesök i New York tillsammans med kultur- och demokratiministern samt andra representanter från Kulturdepartementet.

Creative Time

På Creative Time arbetade man med att sätta de konstnärliga uttrycken på nya platser och i nya sammanhang för att nå nya målgrupper och för att öppna upp fysiska platser för både nya tolkningar och nya sätt att använda dem för att göra dem tillgängliga. I projektet "Key to the city" gjordes fysiska nycklar som delades ut av borgmästaren. Dessa nycklar gick till faktiska platser som kunde låsas upp och göras tillgängliga och delades ut till människor som aldrig vistats i dessa miljöer. Creative Time bedriver omfattande verksamhet på en rad områden men en viktig komponent i arbetet man bedriver handlar om att skapa kontakt mellan konstnärskap, allmänhet och andra samhällsaktörer. Man är ofta en brygga mellan konst, stadsmiljö, stadsplanering, invånare, upplevelse, gestaltning och deltagande.

No Longer Empty

Det finns flera exempel på liknande projekt i NYC där man går in i övergivna lokaler och gör plats-specifika verk. "No longer Empty" är en verksamhet där man bland annat gjort en stor konstutställning kring musik i den tidigare tomma lokalen för Tower Records. I Queens gjordes en utställning i en övergiven bank kring temat pengar. I Bronx använde man en övergiven domstol där utställningen väckte viktiga frågor som engagerade lokalt.

New York City Housing Authority

NYCHA, New York City Housing Authority är en boendeorganisation som nyligen för första gången fick offentligt kulturstöd av staden New York för att genom konst och andra konstformer gestalta de boendes berättelser och betraktelser. Det handlar även om att man genom kultur kan bidra till att skapa socialt hållbara platser och delta i den urbana utvecklingen på flera sätt samt engagera människor lokalt.

Majora Carter Group

I Bronx ligger huvudkontoret för Majora Carter Group som alltid verkar i det direkta närområdet i Bronx för att utveckla och tillgängliggöra urbana miljöer. Starten var att skapa ett parkområde för invånarna där det tidigare låg en soptipp. Projektet handlade inte enbart om att omskapa en miljö utan även om att omskapa människors självkänsla, engagemang, motivation och stolthet över platsen man lever på. Projektet omfattade allt från fysiska miljöförbättringar till att skapa arbetstillfällen lokalt. Boende, kultur, miljö, park och plats vävs in som en naturlig samverkan till ett sammanhang som engagerar en bredd av aktörer och därför också är ekonomiskt hållbar och långsiktig.

Deltagande under konferenser, seminarier och möten

Vi har deltagit på flera konferenser och seminarier samt i ett stort antal möten som en del av vår omvärldsbevakning. Ett urval är:

- ”Statligt och kommunalt stöd till allmänna samlingslokaler” i Rinkeby Folkets hus arrangerat av Samlingslokalorganisationernas Samarbetskommitté (SAMSAM)
- Seminarium om samlingslokaler och medborgarengagemang med bland annat LSU – Sveriges ungdomsorganisationer och Rådet av enade kreoler i Vällingby Folkets hus
- Kultur- och demokratidagarna på temat ” Bibliotek, kultur och demokrati” arrangerat av Haninge kommun
- Konferensen Forum för eldsjälarna på Fryshuset
- Seminariet ”Kulturens förnyare” på SVT
- SKL:s kulturkonferens ”Öppet samhälle” i Karlstad
- SKL:s arbetsmarknadskonferens för unga på Lidingö
- Transits workshop på Konstfack om hur fler konstnärer i miljonprogramsområdena kan ta del av offentliga stödsystem
- Stadsbyggnadsdagen på temat ”Gemenskap” under workshopen ”Urban Allemansrätt” arrangerat av Upplands Väsby kommun
- Flertal seminarier under Bok- och biblioteksmässan i Göteborg
- Föreningen Attention om kultur och identitet
- Seminarium på Kulturrådet om gemensamma insatser för läsfrämjande för vuxna
- Kulturskolekonferens i Karlskoga för Region Örebro län
- Samtal om rasism och utanförskap på Konstakademin i Stockholm för Uppsala universitet
- Galan Pave the Way Awards som hyllade 100 förebilder från förorten som arrangerades av A Million Minds och Bling
- Hearing hos Näringsdepartementet angående stöd till utomhusmiljöer i områden med socioekonomiska utmaningar
- Föreläsning och samtal på Mångfaldsdagen i Sundsvall
- Tankesmedja kring målgrupper och mångfald med Kulturnämnden Västra Götaland
- Möten med tjänstemän från ett flertal kommuner, bland annat från Växjö, Botkyrka, Södertälje, Stockholm, Göteborg, Eslöv, Karlskoga, Sundsvall, Karlstad, Örebro, Gotland, Sala, Flen, Norrköping och Upplands Väsby
- Möten med aktörer inom arkitektur, stadsplanering, spel, digitala plattformar, medskapande processer, forskning inom valdeltagande, forskning inom mänskliga rättigheter, forskning om subkulturer, satsningar inom integration och flyktingmottagande, arbetsmarknadsinsatser, satsningar kring mänskliga rättigheter, skola, näringsliv, näringslivsorganisationer och trossamfund.

KÄLLHÄNVISNING

Elofsson, Stig; Blomdahl, Ulf; Lengheden, Linda; Åkesson, Magnus (2014). *Ungas livsstil i låg- och högstatusområden: En studie i åldersgruppen 13-16 år*. Ung livsstil nr. 16. Stockholm: Stockholms stads idrottsförvaltning.

Folkets hus och Parker (2015). *Nya mötesplatser – Kartläggning av möjligheterna att skapa nya medborgardrivna kultur- och samlingslokaler i socioekonomiskt utsatta områden i Sverige*. Stockholm.

Folkhälsomyndigheten. (2014). *Folkhälsan i Sverige: Årsrapport 2014*.

Högskoleverket (2005). *Konststudenten sällan från arbetarhem*. Stockholm.

Kulturskolerådet (2014). *Lägesrapport 2014 – resultat från Kulturskolerådets statistikinsamling*. Stockholm.

Myndigheten för civilsamhälles- och ungdomsfrågor (2014). *Fyra år med engagemangsguider*. Stockholm.

Myndigheten för kulturanalys (2015). *Kulturanalys 2015*. Stockholm.

Myndigheten för kulturanalys (2015). *Samhällstrender och kulturvanor: en omvärldsanslys*. Stockholm.

Sveriges musik- och kulturskoleråd. 2005. *Glädjämnen eller sorgebarn?* Bjärup: Dans Tryck och Media

BILAGOR

Samtliga bilagor finns i filformatet PDF och finns med för möjlighet till fördjupning av de projekt och verksamheter som har inspirerat utformandet av satsningen Äga Rum.

Bilaga 1 – *Creative People and Places: Guidance for applicants*. Arts Council England.

Bilaga 2 – *Fyra år med engagemangsguider*. Myndigheten för civilsamhälles- och ungdomsfrågor.

Bilaga 3 – Engagemangsguider: *Engagera Alby – En socioekologisk modell för ökat lokalt engagemang och stärkandet av civilsamhället*. Föreningen Fanzingo.

Bilaga 4 – *Araby Community Art: Ett treårigt utvecklingsprojekt med stöd av Växjö kommun och Statens kulturråd*. Regionteatern Blekinge Kronoberg.

Bilaga 5 – *Ta i hand: Slöjd och hantverk i Biskopsgården*. Slöjd i Väst, Svensk form Väst och föreningen Göteborgsslöjd.

Bilaga 6 – *Nya mötesplatser: Kartläggning av möjligheterna att skapa nya medborgardrivna kultur- och samlingslokaler i socioekonomiskt utsatta områden*. Folkets hus och Parker.

Bilaga 7 – Reflektioner från Öppna staden – en kollektiv workshop (egen workshop 2 november 2015).

Bilaga 8 – Sammanfattning av deltagarnas framtagna idéer under Öppna staden (egen workshop 2 november 2015).

